

Odešel František Ledvinka

Dne 21. února 2025 ve věku nedožitých 85 let zemřel PhDr. František Ledvinka, etnograf, zakladatel a dlouholetý ředitel Muzea v přírodě v Zubrnici. Byl osobností, jejíž jméno je pojmem u odborné i laické veřejnosti díky celoživotní práci v oblasti lidového stavitelství, technických staveb a zejména záchraně unikátní venkovské architektury severních Čech.

František Ledvinka se narodil 11. května 1940 v Bratislavě. Po skončení druhé světové války se rodina přesídlila na sever Čech, nejprve do Malých Žernosek a později do Ústí nad Labem. Již v raném mládí František získal od svého otce úctu k památkám, přírodě a řemeslnému umu předků. I proto se rozhodl pro studium střední sklářské školy v nedalekých Teplicích, kde se poprvé setkal s Josefem Vařekou, tehdy vyučujícím na sklářské škole, později jedním z nejvýznamnějších českých etnografů a předním odborníkem v oboru lidové kultury. Po absolutoriu sice nastoupil do ústecké sklárny, ale silný vztah k venkovskému způsobu života v osobité krajině Českého středohoří a bezesporu i vliv PhDr. Vařeky jej nasměrovaly ke studiu etnografie a dějin umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Bezesporu k tomu přispěla i Františkova druhá záliba – horolezectví. Díky němu se nějaký čas věnoval opravám věží kostelů a zámků. Tato činnost jej přivedla ke spolupráci s památkáři a s okruhem dalších osob, které se pohybovaly v tehdy poněkud opomíjené oblasti kultury. Logickým vyústěním jeho činnosti byl v roce 1972 nástup do Okresního vlastivědného muzea v Ústí nad Labem, kde zprvu pracoval jako odborný pracovník. V krátké době se však František Ledvinka stal ředitelem muzea. Sedmdesátá léta byla obdobím devastujících zásahů do kulturního dědictví severozápadních Čech. Proto se svými kolegy prováděl terénní průzkumy, společně dokumentovali severočeské obce, které stále více ustupovaly těžbě uhlí, zaznamenávali vzpomínky pamětníků, shromažďovali předměty i další doklady vypovídající o venkovském životě a rozšiřovali jimi sbírky muzea. Z pozice vedoucího pracovníka se snažil o všestranný rozvoj muzea, jež v té době sídlilo v ne zcela vyhovujících prostorech trmického zámku. Postupně se snažil vytvářet nové expozice a získávat výstavní prostory, které muzeu chyběly. Cílenou a systematickou prací se mu zdařilo zavést plně funkční organizační model muzea a postupně jej stabilizovat i personálně. Nesporným úspěchem bylo také rozšíření muzea o rozsáhlou budovu bývalé školy, kde muzeum získalo adekvátní a důstojné zázemí.

Osobní odborný zájem věnoval František Ledvinka záchrannému výzkumu lidového stavitelství a také mizejícím technickým stavbám. Odborná činnost přivedla Františka Ledvinku k myšlence záchrany výjimečné architektury obce Zubrnice. Ve spolupráci s kolegy památkáři z tehdejšího Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem se mu podařilo v roce

1975 zachránit před demolicí barokní kostel sv. Máří Magdalény v Zubrnících a také jednu z dominant zubrnické návsi – rozsáhlou roubenou zemědělskou usedlost čp. 61. Ještě v průběhu záchranných prací na usedlosti čp. 61 změnil původní záměr využít objekt k rekreačním účelům v návrh výstavního prostoru budoucího expozičního celku muzea v přírodě. Svým odvážným a smělým přístupem tak patřičně projevil odhodlání realizovat v následujících letech muzeum lidových staveb Českého středohoří v obci Zubrnice.

Společně se svými kolegy z památkové péče a ochrany přírody začal připravovat koncepci muzea v přírodě. Ideu záchranného skanzenu pro region Českého Středohoří, na které spolupracoval především s předním českým etnologem a odborníkem na koncepční budování muzeí v přírodě PhDr. Jiřím Langrem, obhájil v roce 1977. Od tohoto roku se začala psát historie dnešního Muzea v přírodě Zubrnice, jehož základem se stala původní zástavba malebné severočeské vesnice.

František Ledvinka velmi rychle započal také s prvními transfery drobnějších lidových staveb a dílčích prvků ohrožených na původním místě postupující důlní činností, např. dřevěná barokní studna, kaple, pískovcové sloupky, kamenné nádrže, smírčí kříže apod. Díky nadšení, schopnostem a spolupráci s mnoha odborníky i dobrovolníky bylo možné již v roce 1988 zpřístupnit v Zubrnících první expozici, a to statek čp. 61. Obnovou nebo rekonstrukcí procházely další stavby – stávající dům čp. 74 na návsi, bývalá škola, sušárna ovoce a Valšův vodní mlýn Týniště čp. 27. Postupně je doplnily zmíněné drobnější sakrální a hospodářské stavby. Souběžně s tím věnoval František Ledvinka svoji energii a um také rekonstrukci historické železniční trati Velké Březno – Zubrnice a významně se podílel na vzniku železničního muzea v areálu tamějšího nádraží. O pět let později roku 1993 František Ledvinka ukončil svoje působení v muzeu v Ústí nad Labem, aby se k 1. lednu 1994 stal vedoucím nově vzniklé instituce – Souboru lidových staveb Zubrnice pod správou Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem. Významně přispěl k tomu, že se obec Zubrnice stala následujícího roku vesnickou památkovou rezervací.

František Ledvinka se rád obklopoval mladými a pro věc nadšenými lidmi. Velmi intenzivně spolupracoval se studenty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, vymýšlel a realizoval množství tematických programů a projektů, rozvíjel se studenty dobrovolnickou činností. Inspiraci ke svému konání nalézal i za hranicemi. Po vzoru německých muzeí, s jejichž odbornými pracovníky úzce komunikoval, se zaměřil na vytváření *živého muzea*, tedy paměťové instituce, která přinese návštěvníkům co největší množství autentických vjemů charakteristických pro venkovský život. K tomuto cíli kromě obnovených staveb vedly expozice v jednotlivých objektech a také zajímavé tematické programy z různých oblastí lidové kultury.

Františkův letitý vztah k přírodě se promítl i do jeho úvah o budoucí podobě a směřování zubnického muzea v přírodě. Jeho cílem bylo úzké propojení urbanisticky zajímavého a hodnotného celku s historickou krajinou, která obec obklopuje. Chtěl budovat *ekomuzeum*, v němž by významnou roli hrála soustava vodních děl – pěti mlýnů na Lučním potoce, při jehož toku stávalo v minulosti 27 vodních mlýnů. Kladl si za cíl zrekonstruovat na základě faktografických dobových dokumentů historickou plužinu, od obnovy historických cest přes obdělávaná políčka, ovocné sady, chmelnice až po venkovské zahrady. Přestože tento záměr již nestihl sám v plné míře zrealizovat, myšlenka vytvoření soustavy vodních děl provázaných s krajinou přetrvává i u jeho následovníků. Výrazem uznání významu a rozsahu práce Františka Ledvinky je cena Artis Bohemiae Amici udělená za záchranu cenné lokality Zubrnice a za celoživotní přínos k problematice tvorby muzeí v přírodě, kterou obdržel v roce 2018.

František Ledvinka vedl zubnické muzeum až do roku 2019 v pozici ředitele organizační složky nově zřízeného Národního muzea v přírodě se sídlem v Rožnově pod Radhoštěm. I po odchodu z vedoucí pozice zde nadále působil jako vědecký pracovník. Díky nezdolné energii a nadšení pro věc věnoval svoje odborné zkušenosti dalšímu rozvoji muzea. Doktor Ledvinka byl čestným členem Českého svazu muzeí v přírodě, u jehož vzniku stál, členem České národopisné společnosti, Asociace muzeí a galerií České republiky a mnoha poradních orgánů spolupracujících institucí. Býval pravidelným účastníkem řady odborných konferencí a seminářů, které obohacoval svými znalostmi severočeského regionu a především letitými praktickými zkušenostmi a poznatky. V roce 2021 získal z rukou prezidenta ČR cenu Josipa Plečnika za celoživotní přínos k ochraně a rozvíjení kulturního dědictví a lidových tradic.

František Ledvinka zůstane v paměti jako cílevědomý, pracovitý, občas až tvrdohlavý odborník, ale vždy přátelský a veselý kolega.

Magda Křivanová

Národní muzeum v přírodě, Muzeum v přírodě Vysočina

Výběrová bibliografie Františka Ledvinky

Zpravodaj 1983. Kroužek přátel železnice při Okresním vlastivědném muzeu v Ústí nad Labem. Ústí n. L.: Kroužek přátel železnice při Okresním vlastivědném muzeu. Spoluautor J. Matějka.

Poznámky k funkci dělnictva v etnických procesech na Ústecku před a po první světové válce. In: *Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku*. Č. 3. Praha: ÚEF, 1986, s. 230–237.

K některým otázkám bydlení, především českého dělnictva na Ústecku do roku 1938. In: *Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku*. Č. 5. Praha: ÚEF, 1986, s. 8–20.

- Vyklice, Lochočice a Otovice. *Dějiny zaniklých obcí*. Ústí nad Labem: Okresní národní výbor a Okresní archiv, 1987 (kol. autorů).
- Ústí nad Labem – romantická inspirace. Edice Země koruny české, regionální řada. Praha: Orbis, 1997 (kol. autorů).
- Destrukce českého venkova v severozápadním pohraničí. *Umění a řemesla* 39, 1998, č. 3, s. 9–14.
- Mlýn čp. 27 Týniště jako budoucí součást Muzea lidové architektury. In: *Sborník referátů ze semináře Vodní mlýny I*. Vysoké Mýto: Okresní muzeum ve V. Mýtě, 2002, s. 86–94.
- Páter Anton Tscherney (1845–1927), významný vlastivědný pracovník na Ústecku. In: *Aktivity duchovních na poli vědy a kultury. Sborník příspěvků z vědecké konference k 100. výročí úmrtí Beneše Methoda Kuldy*. Rožnov p. R.: Město Rožnov p. R., 2003, s. 89–90.
- K sušárnám ovoce v Českém středohoří a rekonstrukce funkční teplovzdušné sušárny ovoce v Muzeu lidové architektury Zubrnice. In: *Sborník referátů ze semináře Vesnické technické památky. Výrobní objekty*. Vysoké Mýto: Regionální muzeum ve V. Mýtě, 2004, s. 67–72.
- Evropská muzea v přírodě. Průvodce po evropských muzeích v přírodě. *Zprávy památkové péče* 65, 2005, č. 5, s. 455–456 (rec.).
- Vodní mlýny nad Zubrnicemi: průvodce po mlýně Týniště čp. 27. Zubrnice: Národní památkový ústav, ú.o.p. v Ústí nad Labem, 2005.
- Technické památky a lidová architektura Děčínska ve vybraných ikonografických materiálech – příklady praktického využití ikonografie. In: *Minulosti Českého Švýcarska 6. Sborník příspěvků historického semináře 2009*. Krásná Lípa: Správa Národního parku České Švýcarsko 2010, s. 125–145 [Joachim Preyss, 1791–1869].
- Muzea v přírodě z pohledu praktické památkové péče v souvislosti se současnými problémy. *Museum vivum. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm* 6, 2010, s. 25–31.
- Mlýn Týniště čp. 28 s pilou a lisovnou oleje – nové objevy, příprava a realizace rekonstrukce. In: *Sborník referátů ze semináře Vodní mlýny II*. Vysoké Mýto: Regionální muzeum ve V. Mýtě, 2010, s. 78–84.
- K výrobě mlýnských kamenů a několik poznámek k jejich druhotnému využití. In: *Sborník referátů ze semináře Vodní mlýny IV*. Rožmitál pod Třemšínem: Město Rožmitál p. T. a Podbrdské muzeum, 2012, s. 171–175.
- Domácké pálení destilátů. In: *Němci v českých zemích. Zprávy Společnosti pro dějiny Němců v Čechách 7 / Die Deutschen in den böhmischen Ländern. Mitteilungen der Gesellschaft für die Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Ústí nad Labem: Společnost pro dějiny Němců v Čechách, 2013, s. 129–133.
- K výrobě mlýnských kamenů a příklady jejich druhotného využití. In: *Minulosti Českého Švýcarska. Sborník příspěvků historického semináře 2012*. Krásná Lípa: Správa Národního parku České Švýcarsko, 2013, s. 49–57.

Minulostí Českého Švýcarska IX. Krásná Lípa: Správa národního parku České Švýcarsko, 2015 (s K. Podroužkem a kol.).

Částečná transformace zubrnického skanzenu na ekomuzeum a vytvoření mlynářské naučné stezky. *Museum vivum. Časopis českých muzeí v přírodě* 12, 2017, s. 90–92.

Soubor lidové architektury Zubrnice a krajina. In: *Historická sídla v kulturní krajině. Sborník příspěvků z celostátního semináře konaného ve dnech 13. – 15. září 2017 v Hořovicích.* Praha: Národní památkový ústav, ú.o.p. středních Čech, 2018, s. 88–92 (s J. Ledvinkovou).

Obec Sázava včera a dnes. Polníčka: Tváře s.r.o., 2018 (s M. Šustrem).

Zubrnice v 19. století. Zubrnice: Národní památkový ústav – Soubor lidové architektury Zubrnice, 2018 (s P. Jančárkem a V. Houfkem).

Budování Muzea v přírodě v Zubrnici. *Museum vivum* 14, 2019, s. 105–110.